

Tillgänglighet och deltagande i val

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2013/14:37 Tillgänglighet och deltagande vid val samt en följdmotion. I propositionen föreslås ändringar i kommunallagen (1991:900), lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar och vallagen (2005:837). Ändringarna syftar till att vallokaler ska vara tillgängliga för var och en, vilket innebär att den nuvarande möjligheten för kommuner att använda vallokaler och förtidsröstningslokaler som inte uppfyller kraven på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning tas bort. Lagändringarna syftar även bl.a. till att underlätta för utländska unionsmedborgare att ställa upp som kandidater i val till Europaparlamentet samt att möjliggöra för utländska unionsmedborgare med diplomatisk immunitet att delta i val till Europaparlamentet, kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige.

Vissa av förslagen till lagändringar är ett led i genomförandet av ett unionsdirektiv. Ändringarna föreslås träda i kraft den 28 januari 2014.

Konstitutionsutskottet tillstyrker regeringens lagförslag och avstyrker följdmotionen. I betänkandet finns en reservation (SD).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Lagrådet	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	4
Bestämmelser om Europaparlamentsval	5
Utskottets överväganden	9
Lagförslagen	9
Propositionen	9
Tidpunkten för val till Europaparlamentet ändras	9
Administrativa förfaranden vid Europaparlamentsval underlättas	9
Rätten att rösta och vara valbar i vissa val utvidgas	10
Behandling av personuppgifter	11
Tillgänglighet till röstmottagningsställen	11
Ikraftträdande och övergångsbestämmelser m.m.	12
Utskottets ställningstagande	12
Svenskt medborgarskap och deltagande i kommunval	12
Följdmotionen	12
Propositionen	13
Unionsrättsliga bestämmelser m.m.	13
Tidigare behandling	13
Utskottets ställningstagande	14
Reservation	15
Svenskt medborgarskap och deltagande i kommunval, punkt 2 (SD)	15
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	16
Propositionen	16
Följdmotionen	16
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	17

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lagförslagen

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i kommunallagen (1991:900),
2. lag om ändring i lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar,
3. lag om ändring i vallagen (2005:837).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2013/14:37 punkterna 1–3.

2. Svenskt medborgarskap och deltagande i kommunval

Riksdagen avslår motion

2013/14:K4 av Jonas Åkerlund (SD).

Reservation (SD)

Stockholm den 5 december 2013

På konstitutionsutskottets vägnar

Peter Eriksson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Peter Eriksson (MP), Per Bill (M), Björn von Sydow (S), Andreas Norlén (M), Helene Petersson i Stockaryd (S), Lars Elinderson (M), Billy Gustafsson (S), Karl Sigfrid (M), Phia Andersson (S), Karin Granbom Ellison (FP), Hans Hoff (S), Per-Ingvar Johnsson (C), Hans Ekström (S), Tuve Skånberg (KD), Jonas Åkerlund (SD), Mia Sydow Mölleby (V) och Cecilia Brinck (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Den 27 oktober 2011 beslutade regeringen att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att göra en översyn av delar av valsystemet. Kommittén, som tog namnet 2011 års vallagskommitté, överlämnade i april 2013 sitt slutbetänkande E-röstning och andra valfrågor (SOU 2013:24). Betänkandet har remissbehandlats.

Inom Justitiedepartementet upprättades i juni 2013 en promemoria med förslag till lagändringar som i första hand rör frågor om administrativt informationsutbyte och förfarandet vid kontroll av valbarhet för utländska unionsmedborgare vid val till Europaparlamentet. Promemorian har remissbehandlats.

Regeringen beslutade den 31 oktober 2013 att överlämna den proposition som behandlas här till riksdagen. I propositionen behandlas promemorian förslag och de förslag i kommitténs slutbetänkande som avser vissa unionsmedborgares rösträtt och valbarhet i kommunala val och val till Europaparlamentet och möjligheten till dispens från kraven på tillgänglighet till val- och röstningslokaler.

I betänkandet behandlas regeringens proposition och en följdmotion. Regeringens och motionärens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Lagrådet

Lagrådet har inom ramen för propositionens beredning inte hörts över lagförslagen. Lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstning (valdatabaslagen) är en lag om behandling av personuppgifter som är automatiserad. Enligt 8 kap. 21 § andra stycket punkten 4 regeringsformen ska ett yttrande inhämtas från Lagrådet innan riksdagen beslutar om en sådan lag. Detta gäller dock inte om Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet. Enligt utskottets mening är den föreslagna lagen om ändring i valdatabaslagen av sådan beskaffenhet att Lagrådets granskning skulle sakna betydelse.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag till ändringar i vallagen som syftar till att vallokaler ska vara tillgängliga för var och en. Således föreslås att den nuvarande möjligheten för kommuner att använda förtidsröstningslokaler som inte uppfyller kraven på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning tas bort.

Vidare föreslås ändringar i vallagen och valdatabaslagen för att underlätta för utländska unionsmedborgare att ställa upp som kandidater i val till Europaparlamentet. Det föreslås bl.a. även ändringar i kommunallagen och vallagen som innebär att utländska unionsmedborgare med diplomatisk immunitet ska kunna delta i val till Europaparlamentet, kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige.

Därutöver föreslås ändringar i vallagen som syftar till att den fördragsenliga möjligheten för ministerrådet att i enskilda fall besluta att val till Europaparlamentet ska hållas vid en annan tidpunkt än i juni kommer till klart uttryck i lagen.

Bestämmelser om Europaparlamentsval

Valrättsakten – unionens primärrätt

Grundläggande bestämmelser om val till Europaparlamentet (EP) finns i akten om allmänna direkta val av företrädarna i EP, som utgör bilaga till rådets beslut av den 20 september 1976, med senare ändringar, den s.k. valrättsakten. Denna akt har samma rättsliga status inom unionsrätten som fördragen.

Av bestämmelserna i valrättsakten (nedan även akten) framgår bl.a. att EP:s ledamöter väljs i varje medlemsstat genom allmänna, direkta, fria och hemliga val. Valsättet ska enligt valrättsakten vara proportionellt. Mandatperioden är fem år. Om inte annat följer av akten, ska valet genomföras enligt nationella bestämmelser som gäller för genomförande av val. Av akten följer att val ska hållas den dag och den tid som varje medlemsstat fastställer. Denna dag ska infalla under samma period i samtliga medlemsstater och perioden ska börja en torsdag morgon och sluta närmast följande söndag.

Rådet beslutade den 25 juli 1978 att den första valperioden skulle infalla mellan den 7 och den 10 juni 1979. Av valrättsaktens artikel 11.2 följer även att de följande valen normalt ska hållas samma period vart femte år. Ministerrådet (nedan rådet) kan dock besluta att val ska hållas inom en annan period, om det visar sig omöjligt i medlemsstaterna att hålla valen under den ordinarie valperioden. Ett beslut om ändrad valperiod kräver enhällighet i rådet. Innan rådet fattar ett sådant beslut ska EP höras om ändringen. Beslut om ändrad valperiod ska fattas minst ett år före utgången av mandatperioden. Den ändrade valperioden får inte infalla mer än två månader före eller en månad efter den ordinarie valperioden (artikel 11.2).

Av både unionens fördrag (artikel 22.2 i EUF-fördraget) och unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (artikel 39.1) framgår att varje unionsmedborgare som är bosatt i en medlemsstat där han eller hon inte är medborgare ska ha rösträtt och vara valbar vid val till EP i den medlems-

stat där han eller hon är bosatt, på samma villkor som medborgarna i den staten. Närmare bestämmelser om rösträtt och valbarhet för unionsmedborgare finns i rådets direktiv 93/109/EG (nedan direktivet).

Rådets direktiv 93/109/EG – direktivet

Principerna för hur rösträtt och valbarhet utövas av en unionsmedborgare i en medlemsstat där han eller hon inte själv är medborgare fastställs i direktivet. Enligt artikel 3 i direktivet ska en unionsmedborgare som inte är medborgare i den stat där hon eller han är bosatt men som uppfyller de villkor som gäller för rösträtt för den statens medborgare ha rätt att rösta och vara valbar i val till EP, om hon eller han inte har förlorat sin rösträtt och valbarhet. Av artikel 8 i direktivet framgår att väljare som vill utöva sin rösträtt i bosättningsstaten ska anmäla att de vill göra det. Bestämmelser om bosättningsstatens kontroll av att rösträtten inte har gått förlorad i hemstaten finns i artikel 7. Av artikel 9 i valrättsakten följer att ingen får rösta mer än en gång i samma Europaparlamentsval (EP-val). Denna princip kommer även till uttryck i direktivet (artikel 4.1). Av direktivet följer vidare att ingen får kandidera i mer än en medlemsstat i samma val (artikel 4.2).

Av artikel 6.1 i direktivet följer att en unionsmedborgare som bor i en medlemsstat utan att vara medborgare där inte ska vara valbar till EP om hon eller han genom ett straffrättsligt eller civilrättsligt beslut har förlorat sin valbarhet enligt bosättningsstatens eller hemstatens lagstiftning. Enligt artikel 6.2 ska en kandidat vägras kandidera om hon eller han inte kan visa upp ett valbarhetsintyg från en behörig myndighet i sin hemstat. Vad som ska framgå av ett sådant intyg regleras i artikel 10.2 i direktivet.

I artiklarna 9 och 10 i direktivet finns bestämmelser om villkor för utövande av rösträtten och rätten att kandidera för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare. De måste bl.a. avge en skriftlig försäkran om att de kommer att utöva sin rösträtt eller sin rätt att kandidera enbart i bosättningsstaten. En utländsk unionsmedborgare som vill kandidera till EP vid val i sin bosättningsstat ska, vid sidan av sin förklaring att hon eller han inte kommer att kandidera i hemstaten, visa upp ett intyg som visar att kandidaten inte har förlorat sin valbarhet genom ett administrativt eller straffrättsligt förfarande i hemstaten (artikel 10.2).

Medlemsstaterna ska utbyta information om medborgare från andra medlemsstater som har upptagits i röstlängden eller kandiderar hos dem. På grundval av den information som hemstaten får från bosättningsstaten ska hemstaten vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att dess medborgare inte röstar mer än en gång eller kandiderar i mer än en medlemsstat (artikel 13). Sådana åtgärder, som ska grundas på den nationella lagstiftningen i hemstaten, kan t.ex. bestå i att medborgaren stryks från röstlängden eller inte godtas som kandidat i valet i hemstaten. Valförfarandet skiljer sig åt i

de olika medlemsstaterna. Detta påverkar bl.a. vid vilken tidpunkt information kan lämnas till hemstaten. Möjligheterna att identifiera medborgare i nationella register påverkas vidare av vilken information som finns tillgänglig. Med anledning av detta och med hänsyn till att information om väljare och kandidater registreras och utbyts på nationella språk, är informationsutbyte förhållandevis administrativt betungande för de nationella behöriga myndigheterna och inte så effektivt som vore önskvärt.

Rådets direktiv 2013/1/EU – ändringsdirektivet

Den 20 december 2012 antog rådet direktiv 2013/1/EU (ändringsdirektivet) om ändring av direktivet 93/109/EG. Ändringsdirektivet ska vara genomfört senast den 28 januari 2014. Det övergripande syftet med bestämmelserna i ändringsdirektivet är att underlätta för unionsmedborgare att kandidera i val till EP i den medlemsstat där de är bosatta. Av skäl 4 i direktivet framgår att svårigheterna för en unionsmedborgare att få besked om vilka myndigheter som är behöriga att utfärda valbarhetsintyg och få intyget i tid hindrar utövandet av rätten att kandidera och bidrar till att det är få unionsmedborgare som kandiderar i val i den medlemsstat där de är bosatta. Syftet med ändringsdirektivet är också att underlätta informationsutbytet mellan medlemsstaternas valmyndigheter i samband med val, främst för att underlätta identifiering av anmälda väljare och kandidater (skäl 10).

Av ändringsdirektivet följer att direktivets artikel 6.1 ska ändras på så sätt att det där anges att unionsmedborgare som bor i en medlemsstat utan att vara medborgare där och som genom ett ”rättsligt avgörande eller administrativt beslut” har förlorat sin rösträtt inte ska vara valbara till EP. För att ett administrativt beslut ska kunna utgöra hinder mot valbarhet ställs krav på att sådana beslut kan bli föremål för rättsmedel. Enligt ändringsdirektivet ska det av direktivets artikel 6.2 följa att bosättningsstaten ska kontrollera om en unionsmedborgare, som har uttryckt en önskan om att utöva sin valbarhet i den staten, inte har förlorat den rätten i hemstaten genom ett sådant rättsligt avgörande eller administrativt beslut.

Enligt ändringsdirektivet ska dessutom tre nya punkter – 3, 4 och 5 – läggas till i artikel 6 i direktivet. I den nya artikel 6.3 föreskrivs att bosättningsstaten, vid den kontroll som ska utföras enligt artikel 6.2, ska anmäla kandidatens försäkran till hemstaten. Hemstaten ska därefter, inom fem arbetsdagar från att anmälan mottogs eller inom kortare tid om så är möjligt och bosättningsstaten begär det, lämna de upplysningar av betydelse som finns tillgängliga. De upplysningar som lämnas får bara omfatta vad som är strikt nödvändigt för att uppfylla skyldigheten att kontrollera valbarheten och får inte användas för något annat ändamål. Den som önskar utöva sin valbarhet i bosättningsstaten ska godtas även om hemstaten inte lämnar några upplysningar inom den angivna tidsfristen.

Av den nya artikel 6.4 följer att den behöriga myndigheten i en bosättningsstat, som tar emot sådana upplysningar från hemstaten som visar att uppgifterna i kandidatens försäkran om valbarhet är oriktiga, ska vidta lämpliga åtgärder i enlighet med sin nationella lagstiftning för att hindra personen från att kandidera i valet eller, om detta inte är möjligt, antingen hindra personen från att väljas eller från att utöva sitt mandat.

Enligt den nya artikel 6.5 ska medlemsstaterna utse en kontaktpunkt med uppgift att ta emot och förmedla de uppgifter som behövs för att tillämpa artikel 6.3. Kommissionen ska få information om vilka myndigheter som utsetts till kontaktpunkter. Dessa ska tas upp i en förteckning som görs tillgänglig för medlemsstaterna.

Av ändringsdirektivet följer att artikel 10.1 i direktivet ska kompletteras så att det framgår att en unionsmedborgare som vill kandidera till EP ska ange uppgift om födelsedatum, födelseort och den senaste adressen i hemstaten i sin försäkran till valmyndigheten i bosättningsstaten, förutom den information som redan i dag ska lämnas. Därtill ska en sådan kandidat i sin försäkran ange att hon eller han inte har förlorat sin valbarhet i hemstaten genom ett rättsligt avgörande eller administrativt beslut som kan bli föremål för rättsmedel. Slutligen gäller enligt ändringsdirektivet att artikel 10.2 i direktivet, som innehåller en bestämmelse om uteblivet intygande som diskvalificeringsgrund, ska utgå.

Rådets direktiv 94/80/EG – lokalvalsdirektivet

Av artikel 22 i EUF-fördraget följer att varje medborgare som är bosatt i en medlemsstat där han eller hon inte är medborgare ska ha rösträtt och vara valbar i kommunala val i den medlemsstat där unionsmedborgaren är bosatt på samma villkor som medborgaren i den staten. Närmare bestämmelser om utövandet av dessa rättigheter finns i rådets direktiv 94/80/EG (lokalvalsdirektivet). Medlemsstaterna kan för att skydda sina egna nationella intressen bestämma att endast deras egna medborgare är valbara till en grundläggande lokal förvaltningsenhets kommunstyrelse. En sådan bestämmelse får emellertid inte i oproportionerligt hög grad påverka valbarheten för medborgare från andra medlemsstater. När det gäller rösträtt i kommunalval behandlas i direktivet i princip alla unionsmedborgare som medlemsstatens egna medborgare.

Utskottets överväganden

Lagförslagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag.

Propositionen

Tidpunkten för val till Europaparlamentet ändras

I propositionen föreslår regeringen ändringar i 1 kap. 3 § första stycket vallagen (2005:837) så att upplysningen i vallagen om att val till Europaparlamentet (EP) hålls i juni vart femte år kompletteras med en bestämmelse som klargör att valet i stället ska hållas i april, maj eller juli om rådet beslutar det för ett visst valår. Som skäl till sitt förslag anför regeringen (prop. 2013/14:37 s. 16 f.) bl.a. att det av bestämmelserna i valrättsakten framgår att val till EP ska hållas under samma period på året vart femte år. Eftersom det första EP-valet ägde rum den 7–10 juni 1979 ska även efterföljande val enligt huvudregeln i valrättsakten hållas omkring samma tid i juni månad. Valperioden för det andra och tredje EP-valet, 1984 respektive 1989, flyttades fram en vecka, vilket i båda fallen skedde efter särskilda beslut av rådet. Regeringen konstaterar att rådet beslutade den 14 juni 2013, efter att ha hört EP, att 2014 års Europaparlamentsval ska tidigareläggas till perioden 22–25 maj.

Administrativa förfaranden vid Europaparlamentsval underlättas

I propositionen föreslår regeringen ändringar i 1 kap. 5 § och 2 kap. 11–12 §§ vallagen samt en ny bestämmelse (2 kap. 11 a §) i samma lag. Ändringen i 1 kap. 5 § innebär att kravet på att en utländsk unionsmedborgare ska visa upp ett särskilt valbarhetsintyg från sin hemstat för att vara valbar i val till EP i Sverige tas bort (a. prop. s. 17 f.). Däremot krävs fortfarande för valbarhet att kandidaten i sin hemstat inte har förlorat sin valbarhet.

Ändringen i 2 kap. 11 § vallagen innebär att den försäkran som en utländsk unionsmedborgare avger i samband med anmälan om sin kandidatur i Europaparlamentsval (EP-val) i Sverige, utöver de uppgifter som i dag ska lämnas, även ska innehålla uppgift om kandidatens födelsedatum, födelseort och senaste adress i hemstaten samt en förklaring att han eller hon inte genom ett rättsligt avgörande eller administrativt beslut har förlorat sin valbarhet i sin hemstat (a. prop. s. 18 f.). När en sådan anmälan görs ska den centrala valmyndigheten sända en underrättelse till den behöriga myndigheten i unionsmedborgarens hemstat om att kandidaten har

förklarat att han eller hon inte har förlorat sin valbarhet i sin hemstat. Därutöver innebär denna ändring krav på följdändring i valdatabaslagen (se avsnittet nedan om behandling av personuppgifter).

Ändringen i 2 kap. 12 § vallagen innebär att en utländsk unionsmedborgare som har förlorat sin valbarhet i sin hemstat inte får kandidera i val till EP (a. prop. s. 20 f.). Om en sådan kandidat anmäler sitt önskemål om att kandidera och den behöriga myndigheten i kandidatens hemstat lämnar upplysningar som visar att kandidaten har förlorat sin valbarhet där, ska anmälan inte beaktas.

I förslaget till ny 2 kap. 11 a § vallagen regleras Valmyndighetens skyldighet att begära upplysningar i samband med att en unionsmedborgare anmäler intresse att kandidera i valet till EP och lämna upplysningar om svenska medborgare som vill kandidera i andra medlemsländer (a. prop. s. 19 f.). Av den nya bestämmelsen framgår att Valmyndigheten ska begära upplysningar från den behöriga myndigheten i kandidatens hemstat om huruvida kandidaten har förlorat sin valbarhet där. Vidare ska Valmyndigheten lämna en behörig myndighet i en annan medlemsstat upplysningar om svenska medborgares valbarhet i val till EP i Sverige. Sådan information ska lämnas så snart som möjligt och senast inom fem arbetsdagar från det att begäran togs emot.

Regeringens föreslagna ändringar i dessa delar innebär att ändringsdirektivet (2013/1/EU) genomförs i svensk rätt. Vissa ändringar innebär mindre språkliga anpassningar.

Rätten att rösta och vara valbar i vissa val utvidgas

I propositionen föreslår regeringen två nya bestämmelser, dels ett nytt andra stycke till 4 kap. 2 § kommunallagen (1991:900), dels nya 5 kap. 2 a § vallagen samt ändringar i befintliga 5 kap. 3 § vallagen. Förslagen innebär att bestämmelserna om rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige utvidgas till att omfatta även unionsmedborgare som senast på valdagen fyller 18 år och är bosatta i kommunen men som inte är folkbokförda där, eftersom de har full diplomatisk immunitet utan att tillhöra en främmande makts beskickning (a. prop. s. 22–25). Detta innebär att dessa personer kan rösta och är valbara i val till kommunfullmäktige, landstingsfullmäktige och EP. Unionsmedborgare som getts rösträtt utan att vara folkbokförda här i landet måste för att få utöva sin rösträtt vid val till kommun- och landstingsfullmäktige skriftligen anmäla hos den centrala valmyndigheten att de vill bli upptagna i röstlängden. Detta ska göras senast 30 dagar före valdagen. De ska även anmäla uppgift om sin nationalitet, adress och födelsetid. Om de har tilldelats ett personnummer ska denna uppgift lämnas. Vid val till EP ska motsvarande anmälan göras till länsstyrelsen. Vissa av regeringens förslag i här nämnda delar innebär krav på följdändringar i valdatabaslagen (se avsnittet nedan om behandling av personuppgifter).

Behandling av personuppgifter

I propositionen föreslår regeringen ändringar i 2 kap. 3–4 §§ lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar (valdatabaslagen). Dessa ändringar ger valmyndigheterna befogenhet att i val- och folkomröstningsdatabasen behandla uppgifter om röstberättigades födelsetid samt kandidaters födelsetid och födelseort. Regeringens föreslagna ändringar i dessa delar innebär att ändringsdirektivet (2013/1/EU) genomförs i svensk rätt.

Tillgänglighet till röstmottagningsställen

I propositionen föreslår regeringen ändringar i 3 kap. 3 § och 4 kap. 20 § vallagen. Dessa ändringar innebär att den nuvarande möjligheten för en kommun att, om det finns särskilda skäl, använda en sådan vallokal eller röstningslokal för förtidsröstning som inte uppfyller kraven på tillgänglighet tas bort (a. prop. s. 27 f.). Ändringarna innebär att kravet på tillgänglighet när det gäller vallokaler och röstningslokaler för förtidsröstning gäller utan undantag. Regeringens förslag innebär även vissa språkliga ändringar.

Som skäl till regeringens förslag anges i propositionen bl.a. att den internationella konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning antogs 2006. Även om den inte innehåller några nya rättigheter tydliggör konventionen staternas ansvar i förhållande till personer med funktionsnedsättning. Sverige har anslutit sig till konventionen och dess protokoll om klagorätt för enskilda personer. Konventionen trädde i kraft i Sverige i januari 2009 (SÖ 2008:26). Enligt artikel 29 i konventionen ska staten garantera personer med funktionsnedsättning samma politiska rättigheter som alla andra. Detta omfattar skyldigheten att se till att personer med funktionsnedsättning kan delta i det politiska livet genom att bl.a. säkerställa att valprocedurer, anordningar och material är tillgängliga och lätta att förstå och använda.

I propositionen anförs vidare att principen om likabehandling i det allmännas verksamhet kommer till uttryck i regeringsformens målsättningsstadgande. En grundläggande utgångspunkt för denna verksamhet är således att den ska vara tillgänglig för alla människor i landet, utan åtskillnad på grund av t.ex. funktionshinder (1 kap. 2 § femte stycket regeringsformen).

Enligt regeringens uppfattning är det en självklarhet att alla väljare ska ges så likartade förutsättningar som möjligt att utnyttja sin rösträtt (a. prop. s. 30). Eftersom tillgängligheten till röstmottagningsställen – både vallokaler och röstningslokaler för förtidsröstningen – är av grundläggande betydelse för väljarnas möjlighet att utöva rösträtten, är det viktigt att de lokaler som inrättas för röstmottagningen anpassas så att alla väljare har lika tillgång till dem. Lokalernas utformning ska inte hindra väljare med nedsatt fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsförmåga från

att delta i val. Regeringen anser att risken för att det ska uppstå problem i kommunerna om förslaget genomförs framstår som liten och att det i 2010 års val handlade om ytterst få lokaler.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser m.m.

I propositionen föreslår regeringen att samtliga lagändringar träder i kraft den 28 januari 2014. Som skäl för detta pekar regeringen bl.a. på att ändringsdirektivet ska vara genomfört senast den 28 januari 2014 och tillämpas i valet till EP 2014. Vidare instämmer regeringen i 2011 års vallagskommittés bedömning att inga övergångsbestämmelser behövs.

Vad gäller de ekonomiska konsekvenserna av förslagen bedömer regeringen att de kostnader som kan uppkomma för Valmyndigheten och länsstyrelserna med anledning av förslagen ryms inom myndighetens befintliga anslagsramar. Regeringen bedömer även att den nu föreslagna förändringen inte innebär en ambitionshöjning och att den kommunala finansieringsprincipen därför inte är tillämplig (a. prop. s. 31 f.).

Utskottets ställningstagande

Lagförslagen har inte mött några invändningar i någon motion. Som framgått under avsnittet om ärendet och dess beredning har frågan om lagrådsyttrande över förslaget till ändring i valdatabaslagen övervägts. Enligt utskottet är samtliga lagförslag ändamålsenligt utformade. Utskottet anser att riksdagen av de skäl som anförs i propositionen bör anta lagförslagen.

Svenskt medborgarskap och deltagande i kommunval

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om krav på svenskt medborgarskap för deltagande i kommunala val.

Jämför reservation (SD).

Följdmotionen

I följdmotion 2013/14:K4 från Jonas Åkerlund (SD) begärs ett tillkännagivande till regeringen om att svenskt medborgarskap ska vara ett krav för att få delta i kommunala val. Enligt motionären tillåter dagens valsysteem att icke-svenska medborgare röstar i kommunala och regionala val. I motionen anförs att det är oacceptabelt att de som inte är svenska medborgare och även, mot bakgrund av propositionens förslag, personer som inte ens är folkbokförda i kommunen ska ges sådant inflytande, även om det bara är lokalt. Motionären anser att medborgarskapet förtjänar en högre status än vad det har i dag och att endast svenska medborgare ska vara förbe-

hållna rätten att avgöra den politiska inriktningen i vårt land, oavsett vilket val det gäller. Mot bakgrund av ovanstående anser motionären att endast svenska medborgare ska ha rätt att rösta i och kandidera till kommunala val.

Propositionen

Som framgått ovan föreslås i propositionen (a. prop. s. 22–25) att bestämmelserna om rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige vidgas till att omfatta även unionsmedborgare som senast på valdagen fyller 18 år och är bosatta i kommunen men som inte är folkbokförda där, eftersom de har full diplomatisk immunitet utan att tillhöra en främmande macts beskickning. Detta innebär att dessa personer kan rösta och är valbara i val till bl.a. kommunfullmäktige. Med anledning av remissynpunkter från Lunds universitet kommenteras i propositionen (a. prop. s. 25) det faktum att regeringens förslag innebär såväl rösträtt som valbarhet för personer som inte är folkbokförda i kommunen i vissa fall och att personer således kan rösta och väljas utan att vara medlemmar i kommunen. Regeringen anser att resultatet av den pågående utredningen om en modernisering av kommunallagen (dir. 2012:105) inte bör föregripas och att det därför inte finns skäl att nu införa de ändringar i kommunallagen som remissinstansen anser borde övervägas.

Unionsrättsliga bestämmelser m.m.

Av artikel 22 i EUF-fördraget följer att varje medborgare som är bosatt i en medlemsstat där han eller hon inte är medborgare ska ha rösträtt och vara valbar i kommunala val i den medlemsstat där unionsmedborgaren är bosatt på samma villkor som medborgaren i den staten. Närmare bestämmelser om utövandet av dessa rättigheter finns i lokalvalsdirektivet (94/80/EG). Grundlagsutredningen konstaterade att direktivets syfte är att säkerställa att alla unionsmedborgare, oberoende av om de är medborgare i det medlemsland som de är bosatta i, ska kunna utöva sin rösträtt och vara valbara vid kommunala val i den staten på lika villkor. Det ger uttryck för principen om jämlikhet mellan och lika behandling av en medlemsstats medborgare och medborgare i andra medlemsstater, och är en naturlig följd av den rätt att fritt röra sig och uppehålla sig som föreskrivs i direktivet.

Tidigare behandling

Senast utskottet behandlade ett motionsyrkande om svenskt medborgarskap som villkor för rösträtt i val var våren 2012. I en motion yrkades att endast den som har svenskt medborgarskap bör ha rösträtt (mot. 2011/12: K390 yrkande 1). Utskottet såg inga skäl att överväga några förändringar som gällde rösträttens anknytning till medborgarskap och avstyrkte motionen (bet. 2011/12:KU3 s. 9). Riksdagen beslutade enligt utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Under beredningen av de lagförslag som behandlas här har frågan om rösträtt och valbarhet för personer som inte är folkbokförda i kommunen uppmärksammat. Regeringen anser att den pågående utredningen om en modernisering av kommunallagen inte bör föregripas. Utskottet delar regeringens bedömning. Därutöver delar utskottet de principer som uttrycks i såväl unionsfördrag som lokalvalsdirektivet om jämlikhet mellan och lika behandling av samtliga unionsmedborgare oberoende av vilken medlemsstat dessa tillhör. Denna princip är en naturlig följd av den rätt att fritt röra sig och uppehålla sig som föreskrivs i unionsrätten. Utskottet ser alltså inte några skäl att överväga några förändringar som gäller rösträttens anknytning till medborgarskap. Mot ovannämnda bakgrund avstyrker utskottet motion 2013/14:K4 (SD).

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Svenskt medborgarskap och deltagande i kommunval, punkt 2 (SD)

av Jonas Åkerlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:K4 av Jonas Åkerlund (SD).

Ställningstagande

Jag anser att ett svenskt medborgarskap ska vara ett krav för att få delta i kommunala val. Dagens valsystem tillåter att icke-svenska medborgare röstar i kommunala och regionala val. Det är oacceptabelt att de som inte är svenska medborgare och även, mot bakgrund av propositionens förslag, personer som inte ens är folkbokförda i kommunen ska ges sådant inflytande, även om det bara är lokalt. Medborgarskapet förtjänar i min mening en högre status än vad det har idag. Endast svenska medborgare ska vara förbehållna rätten att avgöra den politiska inriktningen i vårt land, oavsett vilket val det gäller. Mot bakgrund av ovanstående anser jag att endast svenska medborgare ska ha rätt att rösta i och kandidera till kommunala val.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2013/14:37 Tillgänglighet och deltagande i val:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i kommunallagen (1991:900).
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837).

Följdmotionen

2013/14:K4 av Jonas Åkerlund (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att svenskt medborgarskap ska vara ett krav för att få delta i kommunala val.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i kommunallagen
(1991:900)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 2 § kommunallagen (1991:900)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.**2 §**

Rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige har den som är folkbokförd i kommunen, senast på valdagen fyller 18 år och

1. är medborgare i Sverige eller i någon annan av Europeiska unionens medlemsstater (unionsmedborgare),

2. är medborgare i Island eller Norge, eller

3. för det fall de är andra utlänningar, har varit folkbokförda i Sverige tre år i följd före valdagen.

Rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige har också en unionsmedborgare som är bosatt i kommunen men som, enligt 5 § andra stycket folkbokföringslagen (1991:481), inte ska folkbokföras där.

Denna lag träder i kraft den 28 januari 2014.

¹ Lagen omtryckt 2004:93.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 3 och 4 §§ lagen (2001:183) om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §¹

Beträffande en person som avses i 2 § 1 får i databasen behandlas uppgifter om personnummer, namn, adress, folkbokföringsort, fastighetsbeteckning, valdistrikt, medborgarskap samt tidpunkt för invandring. För en person som inte är folkbokförd i Sverige får dessutom *behandlas* uppgift om tidpunkt för utvandring och för anmälan enligt 5 kap. 2 § vallagen (2005:837).

När det gäller en person som avses i 2 § 1 får i databasen behandlas uppgifter om *födelse*tid, personnummer, namn, adress, folkbokföringsort, fastighetsbeteckning, valdistrikt, medborgarskap samt tidpunkt för invandring. För en person som inte är folkbokförd i Sverige får dessutom uppgift om tidpunkt för utvandring och för anmälan enligt 5 kap. 2 § vallagen (2005:837) *behandlas*.

4 §²

Beträffande en person som avses i 2 § 2 får i databasen behandlas uppgifter om personnummer, namn, adress, folkbokföringsort, medborgarskap samt partibeteckning och övriga uppgifter som avses i 6 kap. 1–3 §§ vallagen (2005:837) på valsedlar där personen är upptagen.

När det gäller en person som avses i 2 § 2 får i databasen behandlas uppgifter om *födelse*tid, personnummer, namn, adress, folkbokföringsort, medborgarskap, *födelse*ort samt partibeteckning och övriga uppgifter som avses i 6 kap. 1–3 §§ vallagen (2005:837) på valsedlar där personen är upptagen.

Denna lag träder i kraft den 28 januari 2014.

¹ Senaste lydelse 2005:846.

² Senaste lydelse 2005:846.

3 Förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837)

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om vallagen (2005:837)

dels att 1 kap. 3 och 5 §§, 2 kap. 11 och 12 §§, 3 kap. 3 §, 4 kap. 20 § samt 5 kap. 3 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 2 kap. 11 a § och 5 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §²

Ordinarie val till riksdagen *samt* ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige ska hållas samma dag. Valdag ska vara den andra söndagen i september. Val till Europaparlamentet ska hållas i juni vart femte år.

Ordinarie val till riksdagen *och* ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige ska hållas samma dag. Valdag ska vara den andra söndagen i september. Val till Europaparlamentet ska hållas i juni vart femte år. *Om Europeiska unionens råd i ett särskilt fall beslutar det, ska valet i stället hållas i april, maj eller juli valåret.*

Vid omval till riksdagen bestämmer regeringen vilken dag som ska vara valdag. Vid omval till landstings- och kommunfullmäktige bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag.

Vid extra val enligt 3 kap. 11 § regeringsformen bestämmer regeringen vilken dag som ska vara valdag.

Vid extra val enligt 6 kap. 5 § regeringsformen bestämmer riksdagens talman, efter samråd med den centrala valmyndigheten, vilken dag som ska vara valdag.

Vid extra val enligt 5 kap. 5 a § kommunallagen (1991:900) bestämmer landstings- eller kommunfullmäktige, efter samråd med den centrala valmyndigheten och länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag.

5 §

Valbar till Europaparlamentet är var och en som har rösträtt enligt 4 §. *Unionsmedborgare* är dock

Valbar till Europaparlamentet är var och en som har rösträtt enligt 4 §. *En unionsmedborgare som*

¹ Jfr rådets direktiv 93/109/EG av den 6 december 1993 om fastställande av närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid val till Europaparlamentet för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare (EGT L 329, 30.12.1993, s. 76, Celex 31993L0109), ändrat genom rådets direktiv 2013/1/EU (EUT L 26, 26.1.2013, s 27, Celex 32013L0001).

² Senaste lydelse 2010:1416.

valbara endast under den ytterligare förutsättningen att *de enligt 2 kap. 11 § visar att de i sitt hemland inte förlorat sin valbarhet vid val till Europaparlamentet.*

inte är svensk medborgare är dock *valbar* endast under den ytterligare förutsättningen att *han eller hon i sin hemstat inte förlorat sin valbarhet vid val till Europaparlamentet.*

2 kap.

11 §

Unionsmedborgare som inte är *svenska* medborgare och som önskar kandidera vid val till Europaparlamentet *skall* i en egenhändigt undertecknad försäkran till den centrala valmyndigheten

1. ange sin nationalitet och sin adress i Sverige,

2. ange den valkrets eller det område i hemstaten där *de* senast var *upptagna* i röstlängd, och

3. förklara att *de* inte kandiderar vid val till Europaparlamentet i någon annan stat.

Tillsammans med en sådan försäkran skall unionsmedborgaren lämna ett intyg av den behöriga myndigheten i hemstaten att valbarheten inte gått förlorad där eller att denna diskvalifikationsgrund inte finns såvitt myndigheten vet. En underrättelse om att en unionsmedborgare har förklarat att han eller hon vill kandidera vid val till Europaparlamentet skall sändas till valmyndigheten i den stat där personen är medborgare.

En unionsmedborgare som inte är svensk medborgare och som önskar kandidera vid val till Europaparlamentet ska i en egenhändigt undertecknad försäkran till den centrala valmyndigheten

1. ange sin nationalitet och sin adress i Sverige, *sitt födelsedatum och sin födelseort samt den senaste adressen i hemstaten,*

2. ange den valkrets eller det område i hemstaten där *han eller hon* senast var *upptagen* i röstlängd, och

3. förklara att *han eller hon* inte kandiderar vid val till Europaparlamentet i någon annan stat *och inte genom ett rättsligt avgörande eller administrativt beslut har förlorat sin valbarhet i sin hemstat.*

När en unionsmedborgare har förklarat att han eller hon vill kandidera vid val till Europaparlamentet i Sverige och att han eller hon inte har förlorat sin valbarhet i hemstaten, ska den centrala valmyndigheten sända en underrättelse om detta till den behöriga myndigheten i den stat där personen är medborgare.

11 a §

I fall som avses i 11 § ska den centrala valmyndigheten begära upplysningar från den behöriga myndigheten i unionsmedborgarens hemstat om huruvida

unionsmedborgaren har förlorat sin valbarhet i hemstaten.

Om en behörig myndighet i en annan medlemsstat begär upplysningar från den centrala valmyndigheten om huruvida en svensk medborgare som vill kandidera i val till Europaparlamentet i den andra staten har förlorat sin valbarhet här, ska den centrala valmyndigheten så snart som möjligt och senast inom fem arbetsdagar från det att begäran togs emot lämna den begärande myndigheten upplysningar om kandidats valbarhet i val till Europaparlamentet i Sverige.

12 §

En anmälan av kandidater *skall* inte beaktas, om partiet inte kan visa att det har fått kandidaternas samtycke till att anmäla dem. *En kandidat som inte visar upp ett intyg enligt 11 § andra stycket får inte kandidera. Om en sådan kandidat anmäls till ett val, skall anmälan inte beaktas.*

En anmälan av kandidater *ska* inte beaktas om partiet inte kan visa att det har fått kandidaternas samtycke till att anmäla dem.

Om en unionsmedborgare som inte är svensk medborgare anmäls som kandidat i val till Europaparlamentet och den behöriga myndigheten i kandidatens hemstat lämnar upplysningar som visar att han eller hon har förlorat sin valbarhet där, ska anmälan inte beaktas.

3 kap.

3 §

I varje kommun *skall* det finnas en valnämnd, som är lokal valmyndighet med ansvar i kommunen för frågor om val.

Att kommunerna *skall* se till att det finns en vallokal för varje valdistrikt framgår av 4 kap. 20 §.

I val som gäller hela landet ansvarar varje kommun också för att det i kommunen finns röstningslokaler som i fråga om *öppet-*

I varje kommun *ska* det finnas en valnämnd, som är lokal valmyndighet med ansvar i kommunen för frågor om val.

Att kommunerna *ska* se till att det finns en vallokal för varje valdistrikt framgår av 4 kap. 20 §.

I val som gäller hela landet ansvarar varje kommun också för att det i kommunen finns röstningslokaler som i fråga om *lokali-*

hållande, tillgänglighet och lokalisering ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Om en kommun anser att det av särskilda skäl finns behov av att som röstningslokal använda en lokal som inte uppfyller kravet på tillgänglighet, skall saken underställas länsstyrelsen. Kommunen skall ange varför någon annan lokal inte kan användas i stället och vilka åtgärder som kommunen avser att vidta för att komma till rätta med bristen inför senare val. Länsstyrelsen beslutar därefter om kommunen får använda lokalen i fråga för det aktuella valet.

sering, tillgänglighet och öppet-hållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

4 kap.

20 §

Varje kommun skall se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som vallokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppet-hållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

För varje valdistrikt skall det finnas en vallokal.

Om en kommun anser att det av särskilda skäl finns behov av att använda en vallokal som inte uppfyller kravet på tillgänglighet, skall det förfarande som anges i 3 kap. 3 § sista stycket tillämpas.

Varje kommun ska se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som vallokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppet-hållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

För varje valdistrikt ska det finnas en vallokal.

5 kap.

2 a §

Vid val till kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige ska unionsmedborgare som enligt 4 kap. 2 § andra stycket kommunallagen (1991:900) har rösträtt tas upp i röstlängd om de skriftligen senast 30 dagar före valdagen hos den centrala valmyndigheten

1. anmäler att de vill bli upptagna i röstlängden, och

2. anger sin nationalitet, sin adress i Sverige samt sin födelse-

tid eller i förekommande fall sitt personnummer.

Väljare som har tagits upp i röstlängd enligt denna paragraf står kvar där tills de stryks från den på egen begäran eller villkoren för rösträtt inte längre är uppfyllda.

3 §

Vid val till Europaparlamentet *skall* unionsmedborgare som inte är svenska medborgare tas upp i röstlängd endast om de fyller 18 år senast på valdagen, är folkbokförda här i landet och senast 30 dagar före valdagen skriftligen hos länsstyrelsen

Vid val till Europaparlamentet ska unionsmedborgare som inte är svenska medborgare tas upp i röstlängd endast om de fyller 18 år senast på valdagen, är folkbokförda här i landet *eller är bosatta här men, enligt 5 § andra stycket folkbokföringslagen (1991:481), inte ska folkbokföras här och om de senast 30 dagar före valdagen skriftligen hos länsstyrelsen*

1. anmäler att de vill bli upptagna i röstlängden,
2. anger sin nationalitet *och adress i Sverige,*
3. anger den valkrets eller det område i hemstaten där de senast var upptagna i röstlängd, och

4. försäkrar att de inte kommer att rösta i en annan medlemsstat.

Underrättelse om att någon har tagits upp i röstlängd enligt denna paragraf *skall* sändas till *valmyndigheten* i den stat där väljaren är medborgare.

Väljare som har tagits upp i röstlängd enligt denna paragraf *kvarstår* där till dess de stryks från den på egen begäran eller villkoren för rösträtt inte längre är uppfyllda.

Underrättelse om att någon har tagits upp i röstlängd enligt denna paragraf *ska* sändas till *den behöriga myndigheten* i den stat där väljaren är medborgare.

Väljare som har tagits upp i röstlängd enligt denna paragraf *står kvar* där till dess de stryks från den på egen begäran eller villkoren för rösträtt inte längre är uppfyllda.

Denna lag träder i kraft den 28 januari 2014.